

Viszonyulásjelzés és kapcsolati munka: A kicsinyítés (meta)pragmatikája a romani interakcióban

Szalai Andrea (MTA NYTI)

Az előadás olyan diszkurzív formák pragmatikai szerepét vizsgálja a romani interakcióban, amelyeket a nem roma környezet gyakran a nyelvi agresszió kifejezésének tekint és etnikai sztereotípiák megalkotásában is felhasznál. Amellett érvel, hogy a romák közötti társalgásban gyakori (feltételes) "átkoknak" egészen más pragmatikai funkciója van: azok a viszonyulásjelzés (Du Bois 2007, Jaffe 2009) kulturálisan sajátos eszközei. Használatuk révén az interakció résztvevői jelezhetik a megnyilatkozáshoz való episztémikus vagy érzelmi viszonyukat (pl. a propozíció melletti elkötelezettségük mértékét).

A feltételes átkok ugyanakkor a résztvevők közötti társas viszonyok indirekt értékelésére is használatosak a gábor romák közötti interakcióban. Az átokformula referensének szemantikai jegyeit (pl. nem, etnicitás, kicsinyítést kifejező morfológiai vagy lexikális elemek használata) variálva a beszélő saját társas képére, pozíciójára és a résztvevőkhöz való viszonyára vonatkozó üzeneteket is közvetíthet. Az "átkok" valójában multifunkcionális diszkurzív formák, amelyek a résztvevők közötti relációk megalkotásában, értékelésében fontos szerepet játszó kapcsolati rítusokként (Kádár 2013) is használatosak, és a kapcsolati munka (Locher-Watts 2008) hatékony eszközei a romani interakcióban.

Ezt a társas kapcsolatok menedzselésében betöltött szerepet egy spontán metapragmatikai diskurzus elemzésén keresztül mutatja be az előadás. A résztvevők az átokformulák referensének kicsinyítőképzős alakjaihoz kapcsolódó pragmatikai (Kiefer 2003) és társas jelentéseket és a használat normáit vitatják meg. Az elemzés rámutat arra, hogy a helyénvalóság és az udvariasság fogalma ideológiai (Eelen 2001) és diszkurzív konstrukció: a társas interakcióban zajló egyezkedés során jön létre és nyer legitimitást. Nem egyes nyelvi formák vagy beszédaktusok inherens tulajdonsága, hanem értékelés függvénye. Mivel az értékelés rendszerint nem pusztán nyelvi formákra és viselkedésekre, hanem a beszélőkre is vonatkozik, így társadalmi különbségek és hierarchiák létrehozásához is hozzájárulhat (Mills 2003).

Du Bois, J. 2007. The stance triangle. In R. Englebretson (szerk.) *Stancetaking in discourse: Subjectivity, evaluation, interaction*. Amsterdam: John Benjamins. 139–182.

Eelen, G. 2001. *A critique of Politeness Theories*. Routledge.

Jaffe, A. (szerk.) 2009. *Stance: Sociolinguistic Perspectives*. Oxford: Oxford University Press

Kádár, D. Z. 2013. *Relational Rituals and Communication: Ritual Interaction in Groups*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kiefer F. 2003. Morfopragmatikai jelenségek a magyarban. In Németh T. E. – Bibok K. (szerk.) *Tanulmányok a pragmatika köréből. ÁNyT XX*: 107–128.

Locher, M. A. – Watts, R. J. 2008. Relational work and impoliteness: Negotiating norms of linguistic behaviour. In Bousfield, D – Locher, M. A. (szerk.) *Impoliteness in Language*. Berlin: Mouton. 77–90.

Mills, S. 2003. *Gender and Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.